

משתגעין ומתלהטין בתורת האור החיים הקדוש

פרשת קורח

פנינים מוכרחים מנשבים
ומתנצחנים על פי דברי רבינו

פניני חיים

בשם בצלאל - לע"ג הרה"ח משה שמואל ב"ר בצלאל ז"ל

מוסר חיים לקח מהפרשה במשנת רבינו

בשמי"ח ראש - לזכות ידידנו הרה"ח רבי יהודה בן שרה מרים הי"ו וזו"ל

עיקר השבח העולה להשי"ת הוא מעבודת ישראל בעולם החומרי

ויאמרו אל אלהי הרוחות וגו'. עוד נתפננו לדבר לפניו, דברי רצוי המתקבל לפניו, על פי מה שקדם לו בידיעת הדרגת החפץ שיש לבווא, האחד, הוא שבח והלל אשר יתנו לו צבא מעלה. למעלה ממנו, שבח והלל אשר יתנו לו נשמות הצדיקים משני אוצרות החיים: אוצר אחד של נשמות שעדיין לא באו לעולם הזה, שעליהם אמרו ז"ל (יבמות סב.) עד שיכלו נשמות שבגוף, ואוצר שני של נשמות שפבר באו לעולם הזה ונחזרו ונתנו באוצר החיים, וכלם נותנים שיר ושבח והודאה לבורא יתעלה שמו, בסוד (משלי טז, ד) "כל פעל ה' למענהו". למעלה מהם השיר והשבח העולה מהנשמות אשר הם בעולם הזה, אשר הם תוך הבשר והוא מונעם מהפיר ה', והם מתעצמים לאהב ה' ולשבחו ולהודות למאמרו, זה עליון וקשוק אצל הבורא למעלה מהכלל, וכמו שבבארים הדברים בהרבה בספר הזהר, גם בדרגות ז"ל (טז כב).

רבינו הרחיב הענין בספרו הקדוש חפץ ה' (שבת פח, ב), בביאור דברי הגמרא שם, ואמר רבי יהושע בן לוי, בשעה שעלה משה למרום אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה רבונו של עולם, מה לילוד אשה בינינו, אמר להן לקבל תורה בא, אמרו לפניו חמודה גנוזה... אתה מבקש ליתנה לבשר ודם, "מה אנוש כי תזכרנו וכן אדם כי תפקדנו ה' אדונינו מה אדיר שמך בכל הארץ אשר תנה הודך על השמים". אמר לו הקב"ה למשה, החזיר להן תשובה. אמר לפניו, רבונו של עולם, מתיירא אני שמא ישרפוני בהבל שבפיהם, אמר לו אחוז בכסא כבודי, וחזור להן תשובה.

וכך כתב שם באופן השני להסביר המשא ומתן, וזה לשונו הבהיר: דהנה ידוע הוא כי התלבשות התורה הוא הפשט, וגופי התורה ועיקרה היינו הסוד אשר בלתי נראה, ולהיות כי נתנה לבשר ודם, עשה לה ברוך הוא מלבוש לבל יפשוטו ידיהם כל הבא ליטול, עד דטרח בפשט ויהיה נאמן ביראתו ובעבודתו ואז יכנס דרך שם לסודי התורה, דממילא כבר גבר בו צד הרוחניות כמלאכי אלוקים. ומלאכי השרת כאשר עלה משה רבינו עליו השלום ואמר ה' לקבל תורה בא, תמהו איך דבר שהוא בתכלית הרוחניות ינתן לבשר ודם, ולזה דקדקו 'בשר ודם' בלשונם.

והיתה התשובה 'מה כתיב בה', דהוה ליה לומר דהתורה שנתן ה' 'מה היא', מהו 'מה כתיב בה', אלא רצה לומר, בנגלה, אשר ניתן לאדם בעודו בשר ודם, היינו לא תרצח, וצא תמצא דברים הגשמיים השייכים לבשר ודם אשר אינם שייכים בכס, ובאמת כי תוך תוכה - סודי התורה, ועיקרה בלתי נגלה, ואז נחה דעתם של מלאכי השרת.

וזהו שרמז לו ה' שיאחוז בכסא, מה הכסא הזה הוא מושב להקדוש ברוך הוא, כן התורה שנתתי לבשר ודם מושבה נתתי ומלבושה דהיינו הפשט, והבין זה משה רבינו עליו השלום והשיב על זה, עכ"ל.

ובספה"ק דברות שלמה בפרשתנו הביא לדברי רבינו אלו, וז"ל: כתוב בספר אור החיים בספר חפץ ה' שחיבר על מסכתות, על מה דאיתא במס' שבת... ודקדק הוא ז"ל, דהוה ליה למימר 'בהבל פיהם' מה זה 'בהבל שבפיהם', ופירוש הוא 'בהבל שבפיהם' רצה לומר, הדיבורים שבפיהם שאמרו מה לילוד אשה בינינו, והגם שיש לו קדושה גדולה עד שעלה למרום, עם כל זה עדיין הוא ילוד אשה, וזה גורם איזה מחשיך ומסך מבדיל, וכששמע זה הבין שהאמת איתם, ולזה אמר מתיירא אני שמא ישרפוני בהבל שבפיהם, שארצה באמת להיפרד מן הגוף. עד כאן ודפח"ה.

לדרכו של רבינו מוסיף:

ונראה לי שזה שהשיב לו הקב"ה אחוז בכסא כבודי, שאתה מוכרח וצריך להיות בגוף ובעולם הזה שיתגלה אלקותי על ידך ותהיה כסא כבודי, וכן כל הצדיקים, כמאמר רז"ל (ב"ר מז, ו) האבות הן הן המרכבה, עכ"ל.

הקצט פי העליתנו מארץ זבת חלב ודבש להמיתנו במדבר פי תשתרר עלינו גם השתרר (טז יג).

הם חשדו במשה רבינו שהוא העלה אותם למדבר כדי שיוכל להיות המנהיג שלהם, וכדאיתא במדרש, שמלכותו ומנהיגותו של משה רבינו הוא רק במדבר, וזהו היתה טענתם "כי השתחרר" - שנהיה עליהם מנהיג כשיצאו ממצרים. "גם השתחרר" - ועכשיו רוצה להמשיך מלכותו, ולכן הביא אותם למדבר ולא העלם מיד לארץ כדי להמשיך שררתו.

והקרבנות לפני ה' איש מחבתו חמשים ומאתים מחתות ואמה ואהרן איש מחבתו (טז יז).

יש לפרש, דמשה רבינו נתחכם בזה שלא יתערב קורח עם החמשים ומאתים איש, כדי שלא יטעו בני אדם ויאמרו שקורח בפני עצמו הוא צדיק כאהרן, אלא כיון שהוא יחד עם שאר מקטירי הקטורת לכן לא הקריבו ה' אליו, לכן נתחכם משה שיהיו ב' כתות בפני עצמם, כת אחת קורח ואהרן, וכת אחת ר"נ איש, ולכן אמרם בפני עצמם.

ואם פריאח יכרי ה' ופצתה האדמה את פיה (טז ל).

קשה, מהו כפל הלשון אם בריא יברא ה'. ועוד קשה, שהרי אין כל חדש תחת השמש. ויש לפרש, על פי מה שאמרו חז"ל דמיום שהרג קין את הבל ובלעה הארץ את דמו נסתמה פי הארץ מלומר שירה להקב"ה, ולזה נתכוין משה דהקב"ה יחזור לברוא אותה בבריאה קדומה שכבר היה לה פה, ופצתה הארץ את פיה, כמו שהיה קודם שבלעה את דמו של הבל. ואולי, כי על ידי זה יהיה לה תיקון, דעל ידי שהיא פותחת פיה לבלוע אויבי ה' - יהיה לה תיקון על מה שבלעה איש צדיק.

ויקראו חיים שאלה (טז ל).

קשה, דהיה לומר בלשון מדויק "ידרו חיים לשאול". ויש לפרש, דכוונת הפסוק להודיע שאחר שירדו לשאול, הקב"ה נתן בהם כוח ולא מתו, וכמו שאמרו חז"ל דהקב"ה נותן כח לרשעים לקבל עונשם, ואם היה אומר 'לשאול', היה אפשר לפרש שלא היו חיים רק עד שהגיעו לשאול ואחר כך מתו, ולכן כתב "שאלוה" דגם אחרי שהיו בשאול הם עדיין חיים.

פי את מעשר גני ישאל... נתתי ללויים לנחלה על פן אמתית לקח פתוך גני ישאל לא ינחלו נחלה (יח כד).

קשה, דלעיל כתוב שהמעשר ניתן להם חלק עבודתם ולא במקום הנחלה. ויש לפרש, דעצם נתינת המתנות כהונה זהו במקום הנחלה, אלא דיש בזה שכר נוסף ללויים שאינם צריכים לעשות ז' מלאכות הצריכות עד שיהיו חייטים ממורחים ומתוקנים - וזהו חלק עבודתם, שישאל עומדים ועושים מלאכתם, כדי שיהיו הלויים פנויים לגמרי לעבודת אהל מועד.

אגדה וחסידות

משה רבינו נתכוין להמתיק הדינים ולעורר חסד אל

ויאמרו אל אלהי הרוחות וגו'. אמר שם אל, לצד שרצה התעוררות תגברת הדינים הזפיר חסד אל למתק הדינים (טז, כב).

בספר **מלבוש לשבת ויו"ט** הקשה, דבזוה"ק (ח"ג קעו, ב. מתורגם ללשה"ק) איתא: "ויפלו על פניהם ויאמרו אל אלהי הרוחות לכל בשר", בא וראה, משה ואהרן מסרו נפשם למיתה, מנין, מדכתיב "ויפלו על פניהם ויאמרו אל אלהי הרוחות", רוחת כתיב חסר וא"ו [- שהוא אות החיים], ומזה ידענו שאילן המות הוא, ובכל מקום נפילת אפים לאותו מקום הוא, ועל זה נאמר אל אלהי, אל, זהו שכתוב (תהלים ז, יב) "ואל זועם בכל יום", עכ"ל. הרי מבואר להיפוך, שעוררו מדת הדין בבחינת אל זועם בכל יום.

ותירץ, שבתחילה היה שם מידת הדין בבחינת אל זועם, אבל מאחר שמשה ואהרן מסרו נפשם כמו שכתב הזוה"ק, בזה גרמו המתקת הדינים בבחינת חסד אל כל היום.

וכ"ק מרן אדמו"ר מצאנו שליט"א (פרשת קורח תשע"ח) ביאר בזה, בהקדם מש"כ ה'בני יששכר' בספה"ק **אגרא דפרקא** (אות קי"ד) וז"ל, "דאגה בלב איש ישיחנה" (משלי יב, כה), ודרשו רז"ל (יומא עה, א) 'ישיחנה לאחרים', וטעמא בעי מהו הסגולה. ונ"ל דהנה כשח"ו נגזר על האדם איזה צער או איזה הפסד וחולי על שונאי ישראל, הנה האיש ההוא מצטער ביותר בעצם הצער.

והנה, גם קרוביו ומיודעיו ואוהביו ורעיו מצטערים בצערו כל אחד בפחות ויתר כפי קרבתם אליו ואהבתם אליו. והנה, אם הוא חטא ויחוייב אליו הצער ח"ו, מה חטאו אוהביו וקרוביו שהגיע עליהם צער מצער אוהבם, ואי אפשר לומר אשר ח"ו יהיה להם עיוות הדין שיצטערו הם שלא חטאו, על חטא אוהבם אשר חטא.

ע"כ צריך לומר, "הצור תמים פעלו כי כל דרכיו משפט", וע"כ בעת הגיע הצער ח"ו לאיזה איש משונאי ישראל נידונים בזה כל הקרובים ומיודעים, וכאשר יתחייב להם כל אחד הצער בפחות ויתר, אזי חל העונש ומקבל כל אחד הצער כפי אשר חטא. ובאם יהיה אחד מהקרובים ומיודעים אשר לא יתחייב העונש, אזי מן ההכרח **שינצל האיש החוטא הקרוב מהצער והעונש** כי ע"י צערו יצטער גם קרובו הצדיק והש"ת לא יעוות משפט.

וזאת היא העצה הנאמנה, דאגה בלב איש ישיחנה לאחרים, אפשר ימצא איש אשר לא יחוייב אליו צער, ויצטער בצערו, ובהכרח **יסיר הש"ת מאתו הצער כדי שלא יצטער הצדיק**. ומעתה תבין מה טוב ויפה לאדם לספר צערו לצדיק, כי אפשר ואפילו לא יתפלל בעדו, כאשר רק יצטער הצדיק בצערו, יסיר הש"ת צערו בכדי שלא יצטער הצדיק. תן לחכם ויחכם עוד ודעת לנבון נקל, עכ"ק.

וראה עוד בענין זה מה שכתב בנו בספה"ק **צמח דוד** כאן לפרש ע"פ יסוד זה הני מקראי קודש.

ולפ"ז יבואר מה שהתפלל משרע"ה ואמר "אל אלהי הרוחות לכל בשר האיש אחד יחטא ועל כל העדה תקצוף", נתכוין לבקש שהרי אתה ה' אינך מעניש את האדם אם ע"כ יצטערו גם אחרים שאין בדין להענישם כנ"ל.

ומעתה נמצא שדברי הזוה"ק עולין בקנה אחד עם דברי רבינו, שבאמת נתכוין משה רבינו לרמוז שתי הבחינות של שם אל, לומר, כי אם יהא ח"ו בחי' אל זועם, נמצא שגם אחרים אשר הם בגדר זכאים, ואינם ראויים לעונש, בהכרח יסבלו ויצטערו, ובזה גופא נעשה חסד אל כל היום, ומתעוררת מידת הרחמים, כמו שכתב ה'אגרא דפרקא'.

הלכה ודרוש

הצדיקים יכולים להפקיע הזכויות שביד הרשעים

ויאמר אל ה' אל תפן אל מנחתם. ואם תאמר, איך יבטל מדתו יתברך לצנשים ההם לענות משפטים. דע, כי הצדיקים יש כח בהם להפקיע זכות הנמצאת לרשעים כשיקראו שיהם מחלטים ברע, והוא סוד (שמואל ב' כג, ג) "צדיק מושל ביראת א-להים", פרוש, מושל ביראת ה' שיעשה הקדש אם יראה בעיניו להפקיע זכותו ממנו, יש כח בידם, מה שאין הקדוש ברוך הוא כפוף לו עושה, ותמצא בדין שלמשה פוצא בדבר, שיקולין בית דין להפקיר נכסי אדם רשע, כאומרים (גטין לו, ב) הפקר בית דין הפקר (טז טו).

הגה"ק רבי חיים פאלאגי בספרו **נפש חיים** (מערכת ז"ן אות יד), העיר מדברי הגמ' בסנהדרין (קד, ב) שאנשי כנסת הגדולה רצו למנות את שלמה המלך בין אותם אנשים שאין להם חלק בעוה"ב, ויצאתה בת קול ואמרה שלקבוע מי יש לו חלק לעוה"ב אינו תלוי בבחירת אדם, אלא רק ברצונו של הקב"ה. וסיים דיש ליישב, ולא ביאר הכוונה.

ואפשר, דיש לחלק, שמש"כ רבינו שיכולין להפקיע, זהו רק כשאדם עדיין בחיים, דהא ממילא שחר מצוה בהאי עלמא ליכא, וכשיגיע לבית דין של מעלה יהיה ערום מן המצוה שהפקיעו ממנו חכמים, [וזה דומה למ"ש 'תורה לא בשמים היא' ומסור ביד חכמי הדור בזה העולם]. מה שאין כן כשבאים לדון לאחר פטירתו מן העולם, אז כבר תלוי ברצונו של הקב"ה, ואין חכמים יכולין להפקיע המצוות.

אם יש כח בכלל ישראל להוציא המורדים מכלל האומה

וכעין דברי רבינו מבואר ב**חתם סופר** בהגהותיו על השו"ע (או"ח סימן לט על המג"א סק"ד), שהביא מה שהקשה **התוספות יום טוב** (נדה פ"ז מ"ד ד"ה מפני), דאם כותים גירי אמת הן, איך עשאום כנכרים לטהר נדות ואהלות שלהם. וכתב ליישב וז"ל: ונראה לפענ"ד שיש כח בכלל ישראל להוציא המורדים מכלל האומה ויחזרו לגוים גמורים אף להקל. וזכר לדבר, "ראה ויתר גוים" (חבקוק ג, ו) שהתיר להם ז' מצות (בבא קמא לח, ב), אף על גב דלא ראה גמורה היא, מכל מקום כן נראה לי. והם נמנו וגמרו להוציאם מברית ישראל לגמרי... ומצינו בעזרא "חרם כל רכושו והוא יבדל מקהל הגולה" (י, ח), משמע שהוציאם מכלל ישראל, ע"כ.

וראה עוד בשו"ת **מהר"ם שיק** (או"ח סימן שג) שכתב: אבל במומרים שדינם כגוי ויצאו ופירשו עצמם במעשיהם מכלל ישראל, כבר ביאר **בעל העקידה** (שער ע"ח) בפרשת קרח שזו היתה תפילת משה רבינו עליו השלום "האיש אחד יחטא" וגו', שפירש עצמו מן הכלל ויצא מן שלשלת וחיבור ישראל שהם כאיש אחד וכגוף אחד אחוזים זה בזה שאחד נפגע על ידי חברו, אבל זה שפירש מן הכלל אינו שייך לנו ואינו מתחשב עמנו ואין לענוש לאחרים בעבורו ומה לו ולנו, ואינו קרוי 'עמיתך', והש"ת הסכים עמו, ואמר שרק זאת החיוב עלינו לעשות "סורו נא מעל אהלי האנשים הרשעים" (פסוק כו), ובזה לא יגיע אליכם שום רעה. וכתב בעל העקידה שם, שמזה נהגו אבותינו לנדות המורדים והפושעים. ועתה שניטל מאתנו מאת המלכות הכח, מכל מקום בלי שום נדוי, חיוב זה עלינו לסור מעל אהלי האנשים הרשעים, ולא יאונה לנו כל און, ואם כן אם אין בידינו למחות והם מומרים, לכולי עלמא אין עלינו מצות תוכחה, ע"כ.

אם בחלק גבוה שייך הפקר ב"ד הפקר

ובשו"ת **שערי אריה** (עמ' עו ועמ' קצד) כתב, שלכאורה יש לתמוה על דברי רבינו, דהא ביבמות (עט, ב) אמרינן 'חלקנו נתיר, חלק מזבח מי יתיר', [והיינו, שביקשו לפטור את הנתינים מעבדות להיות בני חורין, ועל זה אמר רבי, 'חלק מזבח מי יתיר', שהם היו משועבדים גם למזבח]. ופרש"י, דלחלק ישראל שייך הפקר ב"ד הפקר, אבל לא לחלק המזבח, וא"כ הרי תורה ומצות הוא חלק שמים, ודומה לחלק מזבח, ולא שייך לומר בזה הפקר ב"ד הפקר. [ועיין בתוספות בכתובות (כט, א ד"ה אלו נערות)].

אך הביאור בזה, דעיקר הטעם שבחלק מזבח לא שייך הפקר ב"ד הפקר, משום שאם ב"ד יפקירו חלק המזבח יהיו הבי"ד מועלים בהקדש בזה שהם מפקירים ממונם, וכמו שביאר **במנחת פיתים** (יור"ד שירי מנחה ס' קס). וא"כ מבוארים היטב דברי רבינו, דבתורה ומצות שלא שייך בהם דין מעילה, שפיר שייך לומר הפקר ב"ד הפקר.

[**בספר חשוקי חמד** (עבודה זרה ב, ב) מציין דיון נפלא, ביהודי רשע גדול, שנאבד לו סכום גדול של כסף, ראה שם בתוכן הדברים. וכתב שלפי דברי רבינו אלו, אפשר שראוי להפקיע מהרשע זכות הצדקה].

מאות מגדולי שיעור והוגי תורת האור החיים הקדושים מעידים: ע"פ הספר 'כל הכתוב לחיים' הכולל אלפי ביאורים מגדולי הדורות על ספר 'אור החיים' הקדוש, מרגישים 'שתיקות ועריבות' בדברי האור החיים הקדוש, ומגלים צפונות ונפלאות בתורתו הקדושה, עד כבדו ש'משנתנו ומלחננו אחריה'.

להשיג בכל חמיות הספרים, או בקו 'מורשת' 0733-743.620

מתיקות ועריבות שוב התורה

הקמת 'מדרש כנסת ישראל'

מעמיד תלמידים

יותר משהיה רבנו בבחינת 'מקבל' מיהודי ליוורנו, היה הוא ה'משפיע'. והשפעתו, לא רק בהימצאו של צדיק הדור בקרבם, אלא גם בטלית תחיה שהרעיד עליהם, בשיבת החכמים המופלגים אשר נוסדה בביתו, ובקהילות שהקהיל ברבים ובדעת ויראה שלימד את קהל ה'.

כאשר יתואר בהרחבה, ההשתתפות באיטליה נוצלה בידי רבנו כדי לקבץ תלמידים שיאזרו את ההצטרף אליו בעלייתו לארץ ישראל. הוא לא הסתפק בשני התלמידים שבאו עמו ממרוקו - הגאון רבי דוד חסאן זצ"ל והגאון רבי שם טוב גבאי זצ"ל - ואסף כעשרים בני עלייה באיטליה, שהצטרפו ועלו עמו ארצה.

[מעניין גלות בשמות התלמידים העולים, כמה שמות המשפחה שלהם מלמדים על מוצאם ממרוקו. אברא, אין לדעת אם היו בין המסתופפים בצלו במרוקו ובאו בעקבותיו לאיטליה, או שהיו ממשפחות שעקרו ממרוקו לאיטליה ושם פגשם רבנו והלהיב את לבם להצטרף לחבורתו.]

על גדולתם של התלמידים שנאספו סביב רבנו באיטליה לעלות עמו, שהיו 'גברא רברבי', מעידים חכמי מודונא בהסכמתם לספר 'פרי תואר', בזו הלשון: "על השבח דשבחוהו רבנו, מכלל דשפיר עבד, ועבדי עובדא כותיה, נקטי בשיפולי גלימיה ואולי אבתריה, וסמכי עיליה בני סמכי, וגברא רברבי נפקי מהתם ומהאכא, וכווננו להליכה, ולמעשה רב". ואף התלמידים עצמם כתבו - בהקדמתם לספר 'ראשון לציון' - על עלייתם לארץ ישראל כדי להסתופף בצל חכמתו: "כי עזבנו ארץ מולדתנו, וזורענו קבצנו מסוף העולם ומקצו ארץ, ובאנו אל הארץ להסתופף בצל החכמה אשר אמרנו בצלו נחיה באברתו יסך לנו".

בעודו עוסק בהשלמת ספריו ובהתקנתם לדפוס, עיסוקו המרכזי של רבנו היה - הרבצת תורה. סביבו התקבצו צורבים, שחבשו את ספסלי בית מדרשו ונמנו כתלמידיו המובהקים. לא הסתפק רבנו בתלמידיו שבאו עמו ממרוקו, ולא אמר די בקיבוץ הצורבים שנוספו להם בליוורנו, וביקש להרבות ספסלים בבית מדרשו. לשם כך, סובב בקהילות ישראל באיטליה וחיפש את הצמאים לדבר ה' אשר חוננו בלב מבין, כפי שתיאר במכתב לק"ק קסאלי (בשנת תק"א):

במענה רך לנפשי אמרתי, ובעיני עצמי נקלותי, וממקום מושבתי נדדתי על נדוד, נד ממקומו ועזב לאומו והדמו, ואוריד לארץ ראשי על כנף כבודי ומרים ראשי, ואצא סובב סביבות הנפוצות, נדחי צאן אסופות [...] [...] [...] ללמוד וללמד לכל בא ולומד, גם לחור אחרי ילידי עם ה' לאמר להם, בא ברוכי ד', זו תורה וזו שכרה, ועל שכמם תהיה המשרה לרומם דגל התורה". עולים הדברים בקנה אחד עם מה שכתב רבנו בהקדמה ל'אור החיים': "כי מלאכת שמים על שכמי שמת, מימי חורפי ללמוד תורה לחפץ ללמוד, גם לחור אחרי היכולים להבין.

להגאון רבי יאשיהו פינטו זצ"ל - בן אחותו ומחותנו של המקובל האלוקי רבי חיים ויטאל זי"ע, המכונה הרי"ף, שהיה ראש בית הדין בדמשק והיה מכונה 'הרב המוסמך', על שם סמיכתו בידי הגאון רבי יעקב אבולעפייא זצ"ל (זקנו של הגה"ק רבי חיים אבולעפייא זצ"ל מטבריה). לאחר הסתלקות מהרח"ו, מילא מקומו בהנהגת הקהילה בדמשק, אך לאחר כמה שנים החליט לעלות לארץ ישראל ולהתכונן לקראת קבלת פני משיח צדקנו. בצפת, בה התיישב, נפטר על פניו בנו, רבי יוסף זצ"ל, והוא בן עשרים וארבע שנים בלבד, וכדי לשכח יגונו החל לעסוק במילי דאגדתא והיה כמעין המתגבר. לפירושו על אגדות 'עין יעקב' (על שמו כינויו 'הרי"ף דעין יעקב'), קרא 'מאור עיניים', לזכר שהיה מייחל שיאיר את עיניו בבלו המר. (ספריו הנוספים: 'כסף מזוקק' ו'כסף נבחר' על התורה, 'כסף צרוף על ספר משלי' ו'כסף נמאס' על מגילת איכה, 'שית' נבחר מספ' ו'קבוצת כסף' בהלכה). על שער הספר 'מאור עיניים' שנדפס במנטובה בשנת תק"ג, נכתב: "הם חידושי מהר"ר יאשיהו פינטו זצ"ל על החלק השני של 'עין יעקב', כי לא נדפסו מן קדמת דנא אלא על החלק ראשון. ועתה לזכות את הרבים בתשלום החיבור, כי עד עתה חסורי מחסרה, העיר ה' את רוח מעלת החכם הר"ר משה נאג'ארה להדפיסו, כי באה מצוה לידו על ידי הטופס של הרב המחבר והוציא לאור תעלומות חכמתו".

כנראה, לא כל התלמידים נסעו עם רבנו לארץ ישראל, וחלקם שהקדימוהו בעלייתם ואחרים שהגיעו בעקבותיו. באגרת שכתב רבנו מפקיעין לחברי 'כנסת ישראל' במודונא, ציין: "ובסוף חדש תמוז קבלתי אגרת בשורה מהחכמים תלמידי שבירושלים, ה' ישמרם, כי סילק ה' חרון אפו מירושלים ולא ישמע עוד שוד ושבר, ונעצה המגפה גם מהגויים ומהערלים זה לה ארבעים יום". תלמידים אלו שהתגוררו בירושלים ולא שהו עם רבנו בעכו ובפקיעין, בוודאי הקדימו ועלו לפניו, שכן רבנו וחבורתו לא נסעו לירושלים מחמת אותה מגפה שהשתוללה בה במהלך שנת תק"ב. [ועדיין אין בכך ראייה גמורה, כי יתכן ושגגת המעתיק היא, ואילו רבנו כתב שקיבל בשורה מהתלמידי חכמים שבירושלים, ולא היתה כוונתו על תלמידיו שלו.]

ראיה חזקה הימנה, יש להביא מדבריו של הגאון רבי יוסף שאלתיאל זצ"ל, בספרו 'יוסף אברהם' (פרשת שמות): "וכן שמעתי מרוב וגדול ז"ל, באחד מתלמידי הרב מהר"ח ה' עטר ז"ל הלך לירושלים תובב"א, ובנסועו האדון לארץ ישראל חילה פני רבו שיתן לו כתב לבני ירושלים. ואמר לו, אין לי אוהבים ומכירים שם, אלא אתן לך כתב לשכינת עוזינו ובלכתך שם תשים כתב זה בחור אחד של כותל המערבי דבית המקדש, וכן עשה ונודמנו לו מזונותיו".

הגאון רבי שלמה חסאן זצ"ל - בהקדמה לספר 'קדשי דוד', לאביו הגאון רבי דוד חיים שמואל חסאן זצ"ל, מגדולי ומובהקי תלמידי רבנו - ציין בהנהגת רבנו: "כל ימיו של אותו צדיק הרבה גבולו בתלמידים". וראה עוד שם אריכות הדברים בציטוט לשון תלמידי רבנו, בהקדמתם לספרו 'ראשון לציון'. וכמים הפנים לפנים, כמו חשו התלמידים באהבתו הגדולה של רבנו לכל מבקש תורה ובתשוקתו האדירה להאיר עליהם מאשו הגדולה, היו נמשכים אחריו בעבותות של אהבה, נכרכים אחר עקבותיו ומשתוקקים למוצא פיו. כאשר תיארנו רבנו אלג'יר בהסכמתם ל'פרי תואר': "וכל העם הרואים התאוה תאוה וחשוקים, כסף מלא נכספה וגם כלתה נפשם להיותם אחוזים אדוקים בעשרה מיני דברים, דבק טוב בעץ חיים מחזיקים, ולמינקט בשיפולא דגלימיה ולמרהט אבתריה ברחובות ובשווקים, לשמוע בלימודים, תורה יבקשו מפיהו, אמיתתה של תורה חתומה ניתנה לו ולזרועו אחריו, תיקא ונרקתא דאורייתא".

בהיותו נצר למשפחת נגידים, וכדרך שראה אצל אביו וחותנו שהחזיקו לומדי תורה וכלכלום על שולחנם, סלל רבנו את דרכו בנתיבם ואת שומעי לקחו הסמיך על שולחנו. וכתבנית היכלו בליוורנו, שכל מסילת חיי התלמידים במחיצתו, שקד לייסד ולכוון את ישיבתו 'כנסת ישראל' בעיר הקודש ירושלים.

לא דבר של מה בכך היה רצונו של רבנו, לקבץ חבורה של בני עלייה שיעלו עמו לארץ ישראל ויעסקו שם בתורה מתוך דחק ומחסור. היה עליהם לעזוב את ארץ מולדתם ובית אבותם, על דעת שלא לשוב, בבחינת הכתוב (דברים לג, ט) 'האומר לאביו ולאמו לא ראתיו ואת אחיו לא הכיר ואת בניו לא ידע'. חלק מן התלמידים היו בעלי משפחות ונטלו עמם את בני משפחותיהם, ומיעוטם בחורים שעלו בגפם. אחד מבני החבורה, רבי שמואל נחמני זצ"ל, נישא תקופה קצרה לפני הנסיעה ועלה עם זוגתו ומשפחתה (וגם אחי אשתו נמנה בחבורת לומדי הישיבה), אך תקופה קצרה לאחר שהגיעו לארץ ישראל חלה ונפטר. רבנו תלה תקוות רבות בתלמיד זה, אותו אהב כבן ודאג לכל מחסורו, ופטירתו בקיצור ימים ושנים צערה אותו מאד.

לחבריא קדישא של רבנו הצטרף רבי משה נאג'ארה, איש ירושלים, ששהה באיטליה וניצל את ההזדמנות להצטרף לקבוצת העולים לארץ ישראל. בשנת תק"ג שב רבי משה נאג'ארה ונסע לאיטליה, וכנראה שביקר את חברי ועד 'כנסת ישראל' ומסר להם דרישת שלום מחכמי הישיבה.

[נראה שמשפחתו היתה מאיטליה, ולכן היה רגיל במסעות אלו. במסעו בשנת תק"ג, ביקש ממנו הגאון רבי אברהם שמואל ריקי זצ"ל שיפיץ את ספרי אביו, המקובל רבי עמנואל חי ריקי זצ"ל. באותו מסע, עבר רבי משה דרך ארם צובא ומשם הביא למנטובה להדפיס את הספר 'מאור עיניים' על אגדות הש"ס,

אלפים כבר נוסעו

בזכות תרומתם למען האור החיים הקדוש והפצת ספריו הקדושים

קנה לעצמך זכות אצל האור החיים הקדוש

מוקד הנושעים: 0733-713-620

ישראל

ישראל

ישראל

מעלת השלום והאחדות בעם ישראל

מצינו לרבינו הקדוש שכתב לשונות אש קודש במעלת השלום והאחדות בעם ישראל, ונעתיקם בלשונו הקדוש: על הפסוק בברכת כהנים "ושמו את שמי על בני ישראל ואני אברכם" (פרשת נשא ו, כו) כותב רבינו:

המשכיל בתיבת 'שלום' ידע, כי הוא זה יסוד עולם המחזיק בעליונים ובתחתונים, והוא כלי המחזיק ברכה כשאין מפריד, וזה הוא סוד "ושמו את שמי על בני ישראל", שגמר אומר "ואני אברכם". על הפסוק "ויהי בישראל מלך בהתאסף ראשי ישראל" (פרשת וזאת הברכה לג, ה) כותב רבינו:

כי מלכות ישראל תהיה מתקיימת כשיהיו ישראל מתאספים ראשיהם יחד, שבזה יהיה סיבה שיתיחדו יחד שבטי ישראל, וכשישראל בגדר זה הנה הנם ברום גדר ההצלחות ומלכותם תהיה בה הויה של קיום. וצא ולמד, כי מיום שנחלקו הלבבות ונחלקו המלכויות מה עלתה בידם, וזאת סיבת עגלי ירבעם והבאים אחריו. כי ראש האובדן הוא הפירוד, וכלי המחזיק הברכה הוא השלום ויחוד הלבבות.

על הפסוק "ואהבת לרעך כמוך אני ה'" (פרשת קדושים יט, יח) כותב רבינו:

כי ה' חפץ שתהיה אוהב רעך כמוך... ונתן טעם לדבר אני ה', פירוש על דרך אומרם (זוהר ח"ג טז) שבאמצעות יחוד הלבבות מתייחד שמו יתברך, להיות שכנסת ישראל הם ענפי שם הוי"ה ב"ה, דכתיב (דברים לב) "כי חלק ה' עמו".

סג

הצצתי מבין ריסי עיניו של אביי

בפרשתינו (יח, ג) חולק רבינו עם מרן ה"בית יוסף" בספרו "כסף משנה", בביאור דעת הרמב"ם בענין מסויים, ומקור המחלוקת האין לפרש את דברי האמורא אביי בגמרא. ובתוך דבריו כותב רבינו סיוע, שזה הפירוש האמיתי בדברי אביי, וזה לשון קודשו הנורא:

"הצצתי מבין ריסי עיניו של אביי, שעל אותה של ספרי נטע אהל אפדנו..." [לשון דומה מוצאים בספר פרי תואר סימן מו, כשמתווכח עם הרב הפרי חדש, וזה לשון קדשו: "והצצתי מבין ריסי עיני עיונו"]. והצדיקים פירשו, שרבינו הקדוש זכה לראות את האמורא אביי בהקיץ, והוא אכן אישר לו שזה הפירוש האמיתי בדבריו. ועל כך יעידו שני הסיפורים דלהלן:

חסיד אחד שאל את האדמו"ר רבי יעקב יוסף מסקווירא זצוק"ל, על מה שחסידים היו אומרים כי לפני שכתב רבינו, "ועוד הצצתי מבין ריסי עיניו של אביי" הוא ראה את אביי במוחש. נענה האדמו"ר ואמר: "ודאי כך, הרי צריך לראות מה שלומדים..."

בדומה לכך, מסופר על האדמו"ר רבי שמואל ראשער זצוק"ל, ששאל לאדם אחד מה הפירוש בדברי רבינו שכתב, "ועוד הצצתי מבין ריסי עיניו של אביי". אותו אדם ענה בפשטות שזו לשון מליצה, שמשמע כן מתוך דברי אביי אף שלא נאמר בפירוש. פתח האדמו"ר ואמר:

האור החיים פותח את ספרו בפרשת בראשית במילים, "נפתחו השמים ואראה מראות אלוקים", מה שלא מצינו לשום מפרש שכותב כן, כלומר, שכתב את הספר על פי גילויים מן השמים, אם כן בוודאי ש"הצצתי מבין ריסי עיניו של אביי" הוא כפשוטו ממש, שאחר שפירש כן בדברי אביי, נגלה אביי אל רבינו הקדוש להודות לו, ואז הציץ מבין ריסיו של אביי וידע שהפירוש אמת.

נערך מתוך שיעורי אוה"ח הק' מאת הרה"ח יהודה וייס שליט"א

סג

ה'עשירות' של קורח גרמה לו לפתוח במחלוקת

ויקח קרח בן יצחק בן קהת בן לוי (טז, א).

שואל רבינו הקדוש, שהרי לא מבואר בפסוק מה לקח קורח. ומתוך עם פירוש מחודש, שקורח שהיה עשיר גדול, וגם מיוחס ביותר משבט לוי, הביא עימו כל עשירותו להראות למשה את רוב עשרו ויקר תפארת גדולתו, וגם אמר לפניו שהוא משבט לוי שהוא 'שבט המעולה שבכל ישראל', וזה גרם לו לחלוק על משה רבינו.

מוסיף רבינו, שעל זה מרמז ומזהיר שלמה המלך בספר משלי "קחז מוסרי ואל כסף ודעת מקרוץ נבחר. כי טובה חכמה מפנינים וכל חפצים לא ישוו בָה" (ח, י-יא) כלומר: שעיקר החשיבות של האדם הוא התורה הקדושה הנקראת 'מוסר', כמו שאמר "שָׁמַע בְּנֵי מוֹסֵר אֲבִיךָ וְאֵל תִּטֵּשׁ תּוֹרַת אֲמִיךָ" (שם א, ח), ולא ללכת אחרי הכסף, כמו שלקח קורח לעצמו ליחוס וחשיבות את הכסף שיש לו, ולבסוף נאבד הוא וממונו וכל אשר לו.

[מהספר מאור החיים לתלמיד רבינו, בפרשתנו]

המשפיל עצמו – הקדוש ברוך הוא מרוממו

ויקם מֹשֶׁה וַיֵּלֶךְ אֶל דָּתָן וְאָבִירָם וַיִּלְכְּוּ אַחֲרָיו זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל (טז כה).

שואל רבינו הקדוש, מה מודיע לנו הפסוק 'ויקם משה', וכי רק זאת בא להודיענו שהוא היה יושב, וקם ממקומו ללכת לדתן ואבירים.

אלא מפרש רבינו הקדוש, שלכאורה נראה שמשה רבינו היתה לו השפלה בכך שהלך לדתן ואבירים, ואילו דתן ואבירים זכו למעלה ותקומה גדולה שמשה מלך ונביא ישראל ואהרן הכהן הגדול באים אליהם. ועל זה התורה באה לגלות תוצאות הדבר, משה ואהרן שהתנהגו בשפלות וענוה, הגיעו אחר כך למעלה גדולה, ואילו דתן ואבירים בשרירות ליבם נפלו לשאול תחתיה.

מוסיף רבינו, שעליהם נתכוין שלמה המלך בספר משלי "יִרְאֵת ה' מוֹסֵר חֲכָמָה וְלִפְנֵי כְבוֹד עֲנוּה" (טו, לג). ומאידך אמר שם, "לִפְנֵי שֹׁכֵר גָּאוֹן וְלִפְנֵי כְּשָׁלוֹן גְּבוּה רִוּחַ" (טז, ח). כי הדרך האמיתית להגיע לכבוד הוא על ידי ענוה, וכן להיפך אצל דתן ואבירים 'לפני שבר גאון', שגאוותם הביאה אותם לשבר וסופם היה רע ומר.

נמצא שהמילה 'ויקם' מתפרש על קימה ועליית דרגה ברוחניות וכבוד ה', וזאת מודיעה לנו התורה שמהתנהגות בענוה ושפלות לא מפסידים, אלא ההיפך הוא הנכון, שעל ידי זה זוכים לכבוד רוחני ואמיתי.

משה רבינו עשה את כל הפעולות שיחזרו דתן ואבירים בתשובה

רבינו הקדוש מדגיש במשך כל המשא ומתן של משה ואהרן עם הרשעים 'דתן ואבירים', שהשפילו את כבודם והתנהגו בענוה מופלגת אליהם, והכל בשביל להטות ליבם אולי יחזרו בתשובה.

ובהמשך נאמר שמשה רבינו אמר שיקטירו הקטורת למחרת בבוקר, ולכאורה מדוע לא עשה זאת מיד באותו זמן, יום קודם בשעת בין הערבים, אלא משה אמר להמתין עד הבוקר שמא ישובו בתשובה.

וזה לשון קדשו: נתכוון בזה איש האלוקים לתת להם זמן הלילה להתבונן במעשיהם, אולי יכירו כי לא טוב עושים ויחזרו בתשובה.

ובהמשך נאמר "וַיִּשְׁלַח מֹשֶׁה לִקְרֹא לְדָתָן וְלָאֲבִירָם בְּנֵי אֶלְיָאֵב וַיֹּאמְרוּ לֹא נִעְלָה" (פסוק יב), ומפרש רבינו שמשה עשה כבוד לדתן ואבירים כדי שיחזרו בתשובה, כשיראו שהוא ה"מלך" קורא ל"שני הדיוטות".

וזה לשון קדשו: באמצעות החשיבות אשר הוא מחשיבם לדבר אליהם מכללות הנועדים יתרכך לבם להטות אוזן, ודקדק הכתוב לומר "וישלח משה" להעיר מי הוא השולח, משה מלך ישראל ונביא ה', לקרוא לשני הדיוטות, אולי בזה יתעשתו להטות אזנם אליו.

זכותו יגן עלינו זכרוננו צדיק לברכה